

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

Η ΔΥΣΚΟΛΗ ΩΡΑ Βιζωρα Γιανν.

2

Αυτός είναι ο άστικός πολιτισμός, που για να σώσει την ύπαρξή του οργανώνει αποκλεισμούς, καταδικάζοντας έναν ολόκληρο λαό στον άγριότερο θάνατο. Ο Νικόλας Πέτροβιτς δεν είναι πια απογοητευμένος μονάχα από το σύγχρονο πολιτισμό. Είναι απογοητευμένος και από τον ίδιο τον εαυτό του, από το έργο του. Απαρνιέται τα βιβλία του. Αυτά σκορπίσανε στον κόσμο το ψέμα, αυτά παρακίνησαν τους μαθητές εκείνους της σχολής στην άταρασία. Ίσως, άμα θά λείψουνε αυτά, ή ζωή θά γίνει καλύτερη. Είναι ή θλιβερή κατοδίκη όλης της σύγχρονης διανοητικής παραγωγής, που στάθηκε άνικανή να υπερετίσει την ευτυχία του λαού.

Πάρνει τα βιβλία του και τὰ ρήχνει στη φωτιά. Στάχτη. Έτσι θά λείψει το ψέμα, θάνασάνει ο κόσμος, και για να πετύχει αυτό δε διατάζει να φανεί σκληρός και στα ίδια τα πνευματικά του παιδιά.

Είναι τώρα πέντε μήνες, που οι νέοι επαναστάτες βρίσκονται φυλακή. Η μάνα ενός από αυτούς τους νέους, του άρχηγού, πάει μιὰ μέρα στο σπίτι του. «Θέλω να μου σώσεις το παιδί μου από την χρεμάλα σου τοῦ σήκωσες τὰ μυαλά με τὰ βιβλία σου, έσὺ εἶσαι ο ὑπεύθυνος» του λέει. Η σκηνή αυτή είναι μιὰ από τις δυνατότερες. Ο Νικ. Πέτρ. σκύβει το κεφάλι. Ναί. Είναι ο υπεύθυνος. Πρέπει να σώσει το παιδί της γυναίκας αυτής. Και τότε γίνεται κάτι πρωτότυπο. Ο Νικ. Πέτρ. ζητάει και τον διορίζουνε διευθυντή της φυλακής. Έτσι μιὰ μέρα μαζεύει όλους τους φυλακισμένους σε μιὰ κάμαρα, αφού φρόντισε ναπομονώσει τους φύλακες, και τους λέει ανάμεσα σε άλλα : «Έμεις οι διανοούμενοι είμαστε υπεύθυνοι γιατί όλη ή ζωή έχει μεταβληθεί από τους ισχυρούς σε μιὰ άστική φυλακή. Οι φυλακές και τὰ δεσμά δημοσυρογούνε πάντα καινούργιες φυλακές και καινούργια δεσμά, ο σκλάβος που υποφέρει, σφυροκοπῶ αιώνια νέες άλυσίδες για τους τυράννους του. Είναι ανάγκη να ανοίξουνε όλες οι φυλακές, όλες οι άλυσίδες να σπάσουνε, ο άνθρωπος ο βασανισμένος να δώσει το χέρι του στο βασανιστή του για μιὰ συμφιλίωση. Οι άνθρωπινες καρδιές, που είναι γιομάτες αγάπη, πρέπει να συγχωρέσουνε τη σκληρόδα, την ψευτιά, τὰ κίβνια βασανιστήρια. Τότε θά πλημμυρίσει ή ζωή από ευτυχία, ο άνθρωπος θά αναστηθεί από τους νεκρούς και ή ζωή θά λευτερωθεί από τη φρικαλέα εικόνα τῶν χειμάρρων του αίματου, από τις διακότητες, από τὰ βασανιστήρια, από τη σκοτεινή χρεμάλα. Ολόκληρη ή Ρουσία πρέπει να αναστηθεί και σε όλον τον κόσμο, σε όλους τους λαούς, να φέρει το μεγάλο κήρυγμα της Αγάπης και της Συχώρησης».

Υστερὸς από τὰ ὑπέροχα αὐτὰ λόγια, που κλείνουνε όλη την ιδεολογία του συγγραφέα, το χρέος του είναι πια καθωρισμένο. Άνοίγει τις πόρτες της φυλακής κι αφήνει τους φυλακισμένους να φύγουνε. Το υπαγορεύει ή αγάπη, το απαιτεί ο νόμος της συχώρησης των όχτρῶν. Αυτό δεν είναι παράβαση χρέους. Είναι μιὰ άνώτερη ήθικη, που μόνο ένας άνθρωπος που έχει την αγάπη για ιδανικό του μπορεί να τηνε νιώσει και να τηνε έχτιμήσει. Ο Ν. Πέτρ. λευτερωμέ-

νος από τις παλιές πλάνες του, έχει πια ριζωμένη στο στήθη του την ιδέα πως μόνο ή Αγάπη θά μπορέσει να νικήσει το κακό, να φέρει την ευτυχία στο βασανισμένο κόσμο.

Ο Βόβας χαροποιείται. Η τραγική στιγμή ζυγώνει. Χιονίζει. Τρελός ο Ν. Πέτρ. χύνεται όξω από το σπίτι να πάει στο γειτονικό χωριό να του οικονομήσει λίγο γάλα. Μά ο Ν. Πέτρ. που βλέπει το παιδί του να πεθαίνει, δολοφονημένο από τον άστικό πολιτισμό, είναι τώρα ένας κοινός εγκληματίας. Οι Κόζκνοι έρχονται να τον πιάσουνε. Πρέπει να δώσει λόγο γιατί άφησε τους φυλακισμένους να φύγουνε. Η Όλια ζητάει να τους πλανέψει. Ένας Κόζκνιος για φόβρα της κολλάει το ρεβόλβερ στο μέλιγγι. Κείνο παίρνει φωτιά κ' ή Όλια πέφτει νεκρή. Γυρίζοντας από το χωριό ο Ν. Πέτρ. βρίσκει διὰ πτώματα. Το Βόβα και την Όλια. Μά τη στιγμή που στέκεται κοντάς μπρός στο ματωμένο πτώμα της Όλιας, ακούγονται στη διπλανή κάμαρα κλάματα μικρού παιδιού. Η Νούσιτς, ή κόρη του, γέννησε. Μιὰ ζωή έφυγε. Μιὰ καινούργια ζωή ήρθε στον κόσμο. «Η Μοίρα, ή Μοίρα... Όπου κι α γυρίσει κανείς στη ζωή, παντού ή Μοίρα κυριολογεί. Ποιά νάναι αυτή ή μυστηριώδικη Σφίγγα;...» ψιθυρίζει ο Ν. Πέτροβιτς.

Με αυτή την τραγική άπορία κλείνει το έργο μέσα σε μιὰ άπίόσφαιρα βαριά πένθιμη, όπου μόνο μιὰ φωτεινή άχτίδα σκορπίζει τη γλυκειά της λάμψη. Είναι το φως της έλπίδας πως ή καινούργια ζωή που θάναπτέλει μέσα από τὰ ματωμένα συντοίμια της τωρινής ζωής, θά είναι καλύτερη.

Το έργο δεν έχει τη στενή πλοκή που θά μπορούσε να ζητήσει κανείς από ένα ρομάντζο. Δεν έχει και μιὰ υπόθεση. Ένας άνθρωπος που γυρίζει από το μέταπο, βλέπει τη ζωή να περνάει από μπροστά του και το θέγμα αυτής της ζωοερής εικόνας του γεννάει μιὰ ψυχική επανάσταση. Είναι το σιωπηλό δράμα μιᾶς ψυχικής άπελευτέρωσης. Ο συγγραφέας που έβλεπε στην άρχη τη ζωή με μάτια άστού, γίνεται, γυρίζοντας από τον πόλεμο, σοσιαλιστής. Μά στο τέλος, γάνει την πίστη του και στο σοσιαλισμό. Με το σοσιαλισμό το σπίτι του γίνεται θέατρο μιᾶς άγριας σιωπηλής τραγωδίας. Η Ρουσία είναι θυθισμένη στη δυστυχία. Μόνο ή Αγάπη θά μᾶς σώσει. Η αγάπη και ή συχώρηση θά φέρουνε την άληθινή ευτυχία.

Με αυτό δεν μπορεί κανείς να συμπεράνει πως ο συγγραφέας με μιὰ ὑποπη προσπάθεια ζητάει να διασημήσει το σοσιαλισμό. Βέβαια σήμερα, στη μεταβατική αυτή κατάσταση που βρίσκεται ή Ρουσία, είναι φυσικό πως ο σοσιαλισμός, και με τον πόλεμο φανερό ή κρυφό, που του έχει στήσει ο άστικός πολιτισμός, δεν μπόρεσε να αποδώσει όλους τους καρπούς που περιμένουμε σίγουρα απ' αυτόν. Μά άληθινά στη Ρουσία σήμερα δεν έχουμε ακόμα σοσιαλισμό. Βρισκόμαστε στα ποδούρα του, κι ο άγώνας δε γίνεται τόσο σήμερα για να ιδρυθεί ο καινούργιος κόσμος, όσο για να εξαφανιστεί ο παλιός, που εξακολουθεί την αντίδρασή του. Άμα θά λείψει τελειωτικά ή αντίδραση, άμα το καινούργιο οικοδόμημα έψωθεί περιλαμπρο, τότε ο κόσμος θά νιώσει τι κέρδησε, από ποιὰ φριχτό εφιάλτη άπαλλάχτηκε.

Η Ρουσία σήμερα ζει τη «δύσκολη ώρα» της. Είναι ή δύσκολη ώρα που παλεύει να ρήξει τον παλιό κόσμο, να πνίξει το άγριο στοιχείο της ψευτιάς και

του μίσους. Ἀληθινή Τιτανομαχία, πού γεννιάει τὸ σεβασμὸ σὲ ὅλους ἐμᾶς πού παρακολουθοῦμε τὸν ἀγῶνα αὐτόνε ἀπὸ μακριὰ μὲ σφιγμένη ψυχὴ, μὲ ἱερὴ ἀνταρξία. Ἀπὸ τὴν ἀγρία αὐτὴ θύελλα πού συνταράζει σύρριζα τὴ Ρουσιάζ, θὰ ἀνατεῖλει λαμπρὸς ὁ ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῆς Ἀλήθειας. Εἶναι τὸ παιδί πού γεννιάει ἡ Νούσσια, σύβολο τοῦ νέου κόσμου, τὴ στιγμή πού ὁ Βόβας, τὸ σύβολο τοῦ παλιού κόσμου, πεθαίνει μ' ἕναν ἄγριο θάνατο.

Ποιά εἶναι ἡ ἰδεολογία τοῦ σοσιαλισμοῦ; ὠστόσο οἱ καλοθελητές. Ὁ σοσιαλισμὸς εἶναι ἀπλὸς ματεριαλισμὸς, στοιαχί, λένε, πού κατεβάσει τὴν ἀξία τῆς ζωῆς σὲ τυπικὸ ἐπίπεδο. Μὰ ὁ ἀληθινὸς σκοπὸς τοῦ σοσιαλισμοῦ δὲν εἶναι νὰ ἐξασφαλίσει μὰ ἀπλή ὕλικὴ εὐημερία. Ὁ σκοπὸς του εἶναι τῆς Ἀγιάτης, πού εἶναι σήμερα κούφια λέξη, νὰ τῆς δώσει σάρκα, νὰ τὴν ἐπιβάλλει στὸν κόσμο, νὰ τὴν κάνει ὁδηγὸ καὶ ρυθμιστὴ τῆς ζωῆς μας. Νὰ ἀνεβάσει τὸν ἄνθρωπο σὲ ἀνώτερο ἠθικὸ ἐπίπεδο, ὅπου ἡ ἠθικὴ νὰ μὴν εἶναι ἀπλὸ παιγνίδι στὰ χέρια τῶν ἐπιτηδεῶν ἐκμεταλλετῶν τῆς ζωῆς, μὰ ἀληθινὴ ἠθικὴ ἀξία πού νὰποτελέσει τὸ ἀνώτερο ἰδανικὸ τῆς ζωῆς. Γιὰ νὰ τὸ πετύχει αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος, πρέπει νὰ σπᾶσει πρῶτῃτερα τὰ δεσμὰ πού τὸν κρατοῦνε φιλάβο στὴ βία καὶ στὴν ἐκμετάλλεψη. Μέσα στὸ σημερινὸ φραῦλο κοινωνικὸ Κάθεστὸ τὸ λουλούδι τῆς ἠθικῆς ἀδύνατο νάνθισι. Κανεὶς δὲν εἶπε πῶς πρέπει νὰ πραγματοποιηθεῖ ὁ σοσιαλισμὸς μόνον γιὰ νὰ καλοτρῶμε, γιὰ νὰποφύγοιμε τὴν ὑποχρέωση τῆς θυσίας. Αὐτὰ ἄς τὰ λένε οἱ στενοκέφαλοι καὶ οἱ κακόπιστοι. Ὁ νόμος τῆς θυσίας θὰ παραμένει πάντα ἡ εὐγενικώτερη ὑποχρέωση τοῦ ἀνθρώπου. Ὅχι πῶς νὰ σώσουμε τὸ τομάρι μας μὲ τὴ μέθοδο τοῦ σοσιαλισμοῦ. Νὰ θυσιαστοῦμε, ναί, μὰ γιὰ τὸ σφέρο τῆς ἀνθρωπότητος, γιὰ νὰ ὑψωθεῖ ἡ ζωὴ, γιὰ ν' ἀποχτήσῃ ἡ ἔννοια τῆς ἠθικῆς περισσότερο βίαιος. Γι' αὐτὸ σὰν παίνομε γιὰ σύνθημά μας τὸ «Κάτω οἱ Πόλεμοι», δὲν ἔννοοῦμε μ' αὐτὸ, κάτω ἡ θυσία, δὲν ἀρνησώμαστε τὴν ὑποχρέωση τοῦ θανάτου. Διατηροῦμε ἴσια ἴσια τὴ συνείδηση τῆς ὑποχρέωσης αὐτῆς πού μᾶς ὑψώνει πᾶνον ἀπὸ τὰ ζῶα: γιὰ τὴ στιγμή πού ἡ ΖΩΗ θὰ μᾶς ζητήσει ζήτη τὴ θυσία. Ἐτσι τὸν νιώθουμε μετὰ τὸ σοσιαλισμὸ καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ διδάξοῦμε εὐτὺς ἀπὸ τώρα στοὺς νέους πρὸ πάντων, πού ἐνθουσιάζονται μὲ τὸ ἔνομα του. Μὰ ὅσο νὰ φράσοῦμε στὸ σημεῖο αὐτὸ, θὰ περάσοῦμε ἀνογκαστικὰ ἀπὸ πρὸ ἀποδο ἀνομιάλιας καὶ βίας. Εἶναι ἡ περίοδο τῆς διχτατορίας τοῦ προλεταριάτου. Δὲν καθιερόνομε τὴ βία. Τὴν ἐγοισμοιοιοῦμε μόνον γιὰ νὰ ὁδηγήσοῦμε μὲ τὴν ἀναγκία διαπαιδαγώγηση τὴ μελοῦμενη γενιὰ στὴν Ἀγάπη καὶ στὴ Συγῶρηση. Ὁ συγροφέζ ἐφάσσο πὸν τονίζει τὴν ἀψηλὴ αὐτὴ ἀποστολὴ τῆς ζωῆς, φαίνεται μ' ὄλοντοῦτο σὰ νὰφίβαλει τελειωτικὰ καὶ νὰ αὐτὸ ἀκόμα. Αὐτὸ μᾶς ἀρῖνει νὰ τὸ διαπτεύσοῦμε ἡ τελευταία του πεσσιμιστικὴ ἀρκαφώνηση: «ἡ Μοῖσα, ἡ Μοῖσα κυβερνάει τὴ ζωὴ. . .»

Χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τοῦ ἔργου εἶναι ἡ τάση του πρὸς τὴ ρητορεία. Ὁ συγροφέας δὲν ἀφήνει τίς ἰδέες νὰ βγαίνουνε μοναχῆς ἀπὸ τὰ γεγονότα. Τὶς κηροῦνε ὁ ἴδιος. Εἶναι τὸ κοινὸ γνώρισμα τῶν ἔργων αὐτῆς τῆς ἐποχῆς. Οἱ συγροφιάδες δὲν ἐμπαστεύονται τόσο στὰ γεγονότα. Θέλονε νὰ βροντοφωνήσοῦνε τίς ἀλήθειες πού τοὺς δίδαξε προπάντων ὁ πόλεμος. Δὲν ἔχῶ τὴ γνώμη πού ἔχουνε οἱ διάφοροι

ἐστέτες τοῦ τόπου μας, πρὸς τὸ αἶδος αὐτὸ τῆς φρασῆς ζημιῶνει τὰ ἔργα. Ἡ ρητορικὴ μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ αὐτὴ ἕνα στοιχεῖο τέχνης. Φτάνει μόνον νὰ ξαίρεις μὲ τί τρόπο, ρητορεύοντας, θάποφύγεις τὸ δημοσιογραφικὸ τόνο. Ὁ ἄνθρωπος νιώθει σήμερα τὴν ἀνάγκη νὰ σκεφτεῖ, θέλει πολλὴ νὰ σκεφτεῖ πᾶνω στὸ πρόβλημα τῆς εὐτυχίας. Αὐτῆς τίς σκέψεις θέλει νὰ τὶς ἐκδηλώσει μὲ τρόπο ρητορικὸ, χρησιμοποιοῦντας ἕνα στοιχεῖο παρεμειλιμένο ὡς τώρα, τὴ ρητορικὴ. Ἡ ρητορικὴ χροματίζει τὸ γεγονότο. Φτάνει μόνον ἡ ρητορικὴ νὰ εἶναι ἡ ψυχόρμητη ἐκείνη ἐκδήλωση τοῦ πείθους πού ἀναβλόζει μοναχῆ ἀπὸ τὴν ψυχὴ, εἶτε μὲ τὴ μορφὴ τῆς ἰδέας εἶτε μὲ τὴ μορφὴ μιᾶς κροαγῆς πόνου. Ὁ ἄνθρωπος πού πονάει σήμερα, πονάει βαθιὰ, θέλει νὰ φωνάξει, νὰ χροματίσει τὰ γεγονότα, νὰ ξηγήσει τὸν πόνο του, νὰ προκαλέσει τὸν ἀντίπαλο σὲ μιὰ συζήτηση, γιὰτὶ ἔχει ὅλη τὴν πεποίθηση πῶς ἀπὸ τὴ συζήτηση αὐτὴ θὰ βγεῖ νικητῆς. Βέβαια οἱ κατασκευαστῆς τῶν ἄδειων ἔργων τῆς κούφιας ἐπιφυλλιογραφίας καὶ οἱ ἐστέτες τῆς καθημερινῆς χρονογραφίας, δὲ θὰ νιώσοῦνε τίποτα ἀπὸ τὴν ἀνάγκη αὐτὴ πού ὁδηγεῖ σήμερα μερικὸς ἀληθινὸς συγροφιάδες στὴ χρῆση μιᾶς συζητημένης ρητορικῆς. Θὰ μᾶς ἀντιτάξουνε τὸ κλασσικὸ ἐπιχειρημα τῆς τετνέντζας. Μὰ ἐμεῖς βλέπομε πῶς ὅλα ἂ ἔργα σήμερα ἔχουνε τετνέντζα, δίχως αὐτὸ νὰ ἐμποδίζει ἕνα ἔργο νὰ εἶναι καὶ ὄραιο. Ὅποιος ἔχει μιὰ ὀρισμένη κοσμοθεωρία, καὶ δὲ βαθίζει στὰ κουτοῦρου, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἔχει τετνέντζα. Μὰ ὑπάρχει καλὴ καὶ κακὴ τετνέντζα. Ὅταν ἐκδιτῆς καὶ στενοχωρεῖς τὰ γεγονότα, ὅταν παίρνεις ὅτι σὲ συμφέρει γιὰ νὰ ὑπερητήσεις τὴν ἰδεολογία σου, εἶναι ἡ κακὴ τετνέντζα. Ὅταν ὅμως βλέπεις τὴ ζωὴ ἀπὸ ὀρισμένη ἀποψη, δίχως νὰ πλαστογραφεῖς τὰ γεγονότα, μένοντας πάντα κλεισμένους ἀστῆρα στὰ ὄρια τοῦ ἀληθινοῦ καὶ τοῦ ἀναγκαίου, τότε μόνον ἕνας νοσηρὸς ἐστέτης δὲ θὰ ὁμολογήσει πῶς αὐτὸ, δίχως νὰ ἐλαττώνει τὴν ὁμορφιὰ τοῦ ἔργου, τοῦ χροῖζει ἴσια καὶ ἴσια χροῦμα καὶ χαρακτήρα.

Ἡ «Δύσκολη ὄρα» εἶναι ἕνα ὄραῖο ἔργο. Οἱ χαροχτήρες εἶναι βαθιὰ ψυχολογημένοι καὶ ἀνάμεσα σ' ὅλους ὁ ἠθικὰ λευτερωμένος ἄνθρωπος, «ὁ καλὸς ἄνθρωπος», ὁ γέρο πορτιέρης, ὁ περιεργὸς ἐκείνος τύπος τοῦ ἀπλοῦχοῦ φιλόσοφου. Τὰ ἐπεισόδια δυνατὰ καὶ χροαχτηριστικὰ. Ὅχι ἀπλή ἀντιγραφή τῆς σινηθισμένης καθημερινῆς ζωῆς, πού ἐπιτέλους δὲ μᾶς ἐνδιαφέρει, ὅπως μᾶς ἔχει συνηθίσει τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς δικῆς μας παραγωγῆς, μὰ κείνο τὸ χροαχτηριστικὸ τῆς ἀληθινῆς τέχνης, πού χροῖς νὰ ἀποκαρῶνεται ἀπὸ τὰ ὄρια τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ πιθανοῦ. Ξαίρει τὸ μυστικὸ νὰ ξεδιολέγει ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ τὸ ξεχωριστὸ, τὸ σπάνιο, τὸ πρωτότυπο, μὲ μιὰ λέξη, νὰ νὰ ἐβάζει τὰ γεγονότα. Αὐτὸ τὸ μυστικὸ λίγοι τὸ κατέχουνε καὶ ἀπὸ τοὺς ξένους καὶ ἀπὸ τοὺς δικούς μας, ἕνας ἢ δυὸ τὸ πολί.

Ἀσήσαμε πῆτρες τὴν κροικτικὴ αὐτὴ νὰ πάροι μιὰν ἀσυνήθιστη ἔχταση, γιὰτὶ τὸ ἔργο αὐτὸ, μὲ τὴν ἀψηλὴ του ἰδεολογία, ἀγγίζει βαθιὰ τὰ κοινωνικὰ καὶ ψυχολογικὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας, βλέπει τὰ πράματα μὲ καινούργιο μάτι, καὶ γι' αὐτὸ νομίσουμε πῶς ἔπρεπε νὰ δώσοῦμε στοὺς ἀναγνώστες μας, πού ἐνδιαφέρονται γι' αὐτὰ τὰ ζητήματα, μιὰν ὀμοσθῆποτε πλατεῖα εἰκόνα τοῦ ἔργου. Ἄς εὐχησώμε νὰ βρεῖ

γλήγορα τὸ ἔργο αὐτὸ τὸν ἄξιο μεταρραστή του. Τῆ στιγμῇ πὸν ἀρχίζει νὰ πλάθεται καὶ στὸν τόπο μας μιὰ σοσιαλιστικὴ συνείδηση, εἶναι ἀνάγκη ὅλοι, καὶ προπάντων οἱ σοσιαλιστὲς μας, νὰ νιώσουνε πὼς εἶναι ἡ βαθύτερη ἔννοια τοῦ σοσιαλισμοῦ, νὰ φανεῖ πὼς

βλέπουμε τὸ σοσιαλισμὸ ἔμεις οἱ διανοούμενοι, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ συντονίσουμε καὶ νὰ κατευθύνουμε ἀνίλογα καὶ ὅλες τὶς ψυχικὰς μας ἐνέργειες.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

ΑΠΟ ΒΔΟΜΑΔΑ ΣΕ ΒΔΟΜΑΔΑ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Στὴν «Progrès» τῆς 18 τοῦ Ἀπριλίου (1 τοῦ Μᾶη), ὁ κ. Λουὶ Ρουσσέλ δημοσιεύει πλατιά καὶ ἀναλυτικὴ κριτικὴ γιὰ τὴς «ΣΤΙΓΜΕΣ ΠΟΥ ΖΩ...» τοῦ συνεργάτη μας Θανάση Κυριαζῆ. Ὁ κ. Ρουσσέλ τὸ κριτικὸν τοῦ ἄρθρου τὸ ἀρχινᾷ ἔτσι :

«Τὰ πῶς ἀπελπισμένα τραγοῦδιζ εἶναι καὶ τὰ ὁμορφότερα», καὶ ὁ κ. Κυριαζῆς σκεδὸν πάντα ἀπὸ τὴν ἀπελπισιὰ ἐμπνέεται. Μοιάζει σὰ νὰ ζεῖ διαρκῶς μέσα σὲ μιὰ βαθειὰ ποιητικὴ θλίψη. Βέβαια τέτιος θὰ εἶναι ὁ χαρακτήρας του, μὰ κ' ἡ ζωὴ, πὸν σκληρὰ τὸν ἔχει δοκιμάσει, θὰ συντέλεσε πολὺ στὸ νὰ τὸν κάνει περισσότερο μελαγχολικόν. Ὁ κ. Κυριαζῆς περιγράφει μὲ ἀβάσταχτη θλίψη τὴ δυστυχία τῆς νιότης του, τὸ θάνατο τοῦ πατέρος του, τὶς στεναχώριες τοῦ σπαιτοῦ του (τραγοῦδι 35), ἔπειτα τὶς μικρότητες τῆς ζωῆς πὸν πληγώνουνε τὴν εὐαίσθητη ἀνεξαρτησία του, τὶς σφιχτὲς ἀλυσίδες τοῦ γάμου (31 καὶ 14), τὸν καιμῖο του πὸν δὲν μπορεῖ νὰ κάνει τὸ δάκρυ του μαργαριτάρι καὶ νὰ ποτήσῃ τουλάχιστον κάποιον τεχνικὸ κέρδος ἀπὸ τὸν πόνο του καὶ τὴ λύπη του νὰ βλέπει συχνὰ τὸ στίχο του «σακάτη» (14). Κάποτε ἡ ἀπέραντη ἀηδία πὸν αἰστάνεται γιὰ τὴ ζῆση τοῦ δίνει μιὰ τρελλὴ ἐπιθυμίαν νὰ καταστρέψῃ κάθε Ζωὴ καὶ κάθε δημοσίαν (26)· μὰ αὐτὲς οἱ στιγμὲς τῆς ἀκράτητης ὀργῆς εἶναι πολὺ σπάνιες. Συχνότερα, αὐτὴ ἡ λύπη, χωρὶς παρόνοιο, πὸν δὲν ἐπαναστατεῖ καὶ πὸν εἶναι μάλιστα σὰ μιὰ ὑποταγὴ στὴ μοῖρα, ἐκφράζεται μὲ λόγια εὐγενικά, πὸν ἔχουνε κάτι τὶ τὸ ὀλότελα ἐσωτερικόν, καὶ πὸν γίνονται ἔτσι πάρα πολὺ συμπαιδικὰ (1). Ἐαίρει καὶ τὴ χαρὰ, μὰ ἡ δική του χαρὰ μοιάζει τὴ θλίψη πὸν χαμογελά (15), καὶ μάλιστα, σὰν τραγουδεῖ τὶς σπάνιες εὐτυχιαιένες στιγμὲς τῆς ἀγάπης, ἡ φωνὴ του διατηρεῖ τὸν παραπονεμένον τῆς τόνου. Στὴ Φύσιν, πὸν μέσα σ' αὐτὴν ἀνακαταώνει τὴν ψυχὴν του, βρίσκει τὴν ἐμπνευσίαν του καὶ λίγη ἀνακούφιση (78. Κλαφιάρια ἰτιά, 70). Μὰ τίποτα διωξ δὲν μπορεῖ νὰ τὸν γιὰτρέψῃ ἀπὸ τὴν ἀκατάλυτον (im-mortelle) ἀπογοήτευσίν του. Συγκρίνει τὴν ἐλπίδα του μὲ τὴ γυναίκα πὸν περιμένει στὸ ἀερογιάλι ἕναν πτωχόνον αὐτῆ, δῶ καὶ πολὺν καιρό. Λόγια συνώνυμα τῆς ἀπελπισίας συχνὰ ἐπαναλαμβάνονται μέσα στὸ διβλίον του καὶ σ' ἄλλα δικὰ του ἔργα. Εὐκόλονόητο πὼς κάθε μεγάλη θλίψη ζητεῖ κ' ἕνα μεγάλο ξεκούρασμα : ὁ κ. Κυριαζῆς λαχταρεῖ τὸ θάνατο, χωρὶς νάφρισε καὶ τίποτα πίσω στὴ ζωὴ, οὔτε μιὰ ἀπλή θύμηση στὴ μνήμην τῶν ἀνθρώπων καὶ ζουγαροῦζει πάντου στὸν τάφο του τὴ Λήθη μὲ τ' ἀσθηρὸ τῆς δάχτυλο στὰ χεῖλη» (16). Ἡ ἀγάπη γιὰ τὴ δόξα οὐτε κἀνε τὸν καρδεῖ : ἡ μόνη του ἐπαθυμὰ εἶναι νὰ χᾶ-

νει δάκρυα στὴ μοναξιά (52) καὶ μάλιστα, ἂ δὲν τὸν παρακινούσαν οἱ φίλοι, ποτὲ δὲ θὰ φρόντιζε νὰ τιπώσει τὰ ἔργα του (76).

Ὁ ποιητὴς σπάνια ζητεῖ τὴν ἐμπνευσίαν τοῦ ὄξου ἀπ' αὐτὸν τὸ θλιβερὸ κύκλο. Ἐαίρει ὡς τόσο νάγγιζαι ντελικάτα καὶ πρόσκαιρα αἰσθήματα : ἡ χαρὰ τῆς γυναικας του, τὴ θέλγητρον τοῦ παιδιοῦ του (85), οἱ δυστυχισμένοι ἔνοχοι (γυναικας 20, καταδικασμένοι 30), ἡ εἰρήνη πὸν θάπρεπε νὰ βασίλευε στοὺς ἀνθρώπους, τὸν γεννοῦνε μελωδικὰς καὶ ὀλόλογακας σκέψεις. Τὰ τελευταῖα τραγοῦδια, ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι, ξεχωρίζουν καὶ μᾶς θυμίζουνε κάπως τὸν κ. Μαλακάση.

Μ' εὐχαρίστηση παρατηροῦμε πὼς ἡ ἀδιάκοπη ἐκφραση τοῦ ἴδιου αἰσθήματος δὲ δίνει κανένα μονότονον χαρακτήρα στὸ ἔργο καὶ πὼς ἡ γλυκειὰ καὶ συγκρατημένη θλίψη του δὲ γίνεται ποτὲ κλαφιάρια. Μὲ εὐχαρίστηση ἀκόμα διαβάζουμε ἕνα ἀρκετὰ δυνατὸ παιτωτικὸν τραγοῦδι καὶ μιὰ σκληρὴ ἀγρυπνία ἀπόλαψης στὸ χαρέμι (33), πὸν ξεχωρίζουνε περιεργα ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπον ἔργο. Ὁ ποιητὴς δίχως ἄλλο ἔχει πολὺν περισσότερη δύναμιν ἀπ' ὅ,τι νομίζε.

Κι ἀφοῦ ὁ κ. Ρουσσέλ κάνει μερικὰς παρατηρήσεις κ' ἐπαφύλαξες γιὰ τὸ στίχο, γιὰ τὴ γλώσσα (ἡ γλώσσα εἶναι καλὴ μὲ κάποιαν τῆση μοναχὰ σὲ μερικὰ μέρη νὰ μπάξει σπάνιες λέξεις) καὶ γιὰ τὸ τελικὸν, τελειώνει τὸ ἄρθρον του ἔτσι :

«Ὁ κ. Κυριαζῆς εἶναι κάτι παραπάνω ἀπὸ ἀξιόλογος ποιητὴς (est mieux qu'un poète estimable).

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ

Στὸ Χατζιδάκη γιὰ τὴ γιορτὴ τῆς «τριακοταετηρίδας του

Στὴν ἐπιστῆμιν φάνηκες πὼς ἔβαλες ποδάρια νάνοιξες δρόμους διὰπλάτους, καὶ σὺ, σὰν τὸν Ψυχάρη. Μ' ἀπὸ νωρὶς φανέρωσες πὼς σοῦλειπε τὸ φρόντο, καὶ πῆγες καὶ στηρίχτηκες στὸν ἄψυχον τὸν Κόντο. Κατάφερες καὶ τρώποσες μὲς στὸ Πανεπιστήμιο, καὶ τὸν Ἀγώνα χτύπησες μὲ τρόπον, ὄχι τίμιο. Εἶπες ἐμᾶς, τοὺς μαλλιαρούς, προδότες, πωλημένους, μὲ τοῦ Ποποδονόσσεφ τὰ ρούβλια ἀγορασμένους. Κι ὁμως ποῖος σ' ἄκουσε;...Γιὰ ἰδές! Μὲ τὴ δημοτικὴν (μας.

ὁ Λόγος μας ὑψώθηκε κ' ἡ νίκη εἶναι δική μας. Ἐμεινες ἔτσι μοναχός, στὴ μούχλα ἀποδιωγμένος, σωστὴ ἐπερσόνα κόμικα καὶ Σιὰς μασκαρεμένος. Γιὰ τοῦτο χρειάζεταν, καὶ μεῖς, σὰν τὸν Ψυχάρη, νὰ σοῦ χαρίζαμε γερό πνευματικὸν στυλιάρη. Μὰ καὶ γιὰ τοῦτο ἀνάξιος κατάντησες ἀκόμα, τὴν Ἐπιστῆμιν κἀνοντας, σνοκαφαντίας στόμα.

ΠΙΚΡΑΓΚΑΘΗΣ